

1. Inleiding

Dit pedagogisch profiel beschrijft de werkwijze en specifieke uitgangspunten van Kindercentrum Kinderkunst.

Kenmerkend voor deze locatie is de gezellige sfeer in een prachtig monumentaal pand aan de rand van het centrum. De locatie en de omgeving prikkelen het kind, maar bieden ook rust. Onze visie is, dat kinderen zich ontwikkelen door zelf en met anderen op onderzoek uit te gaan. Zo ontdekken zij de wereld met hun eigen intelligentie, creativiteit en sociale vaardigheden. Op verrassende en onconventionele manier worden er materialen gebruikt, waardoor de creativiteit van het kind gestimuleerd wordt. Het werk van de kinderen wordt voor de ouders "tentoongesteld" aan de wanden.

Hoewel de kinderen van de BSO en het KDV in gescheiden ruimtes hun groep hebben, zijn er verschillende mogelijkheden om elkaar in en om het gebouw te ontmoeten.

Bij het beschrijven van ons handelen in dit profiel maken we geen onderscheid tussen dagopvang en BSO. Daar waar het handelen verschilt, wordt de specifieke aanpak beschreven.

2. Indeling in stamgroepen, leidster-kind ratio en gebruik van ruimtes bij kindercentrum Kinderkunst

2.1. Indeling stamgroepen:

* twee verticale groepen van 12 kinderen van 0 tot 4 jaar/twee pedagogisch medewerkers

* één BSOgroep met 20 kinderen van 4 tot 12 jaar/twee pedagogisch medewerkers.

2.2. Verticale groepen en leidster-kind ratio

Kindercentrum Kinderkunst bestaat uit twee kinderdagverblijfgroepen (de Dijk en de Fontein) en een BSOgroep. Op het dagverblijf zijn er per dagdeel ongeveer 12 kinderen aanwezig per groep. Het aantal kinderen is afhankelijk van de leeftijden van de aanwezige kinderen. Bij de BSO zijn er maximaal 20 kinderen aanwezig. Bij het dagverblijf is er 1 pedagogisch medewerkster per 6 kinderen, op de BSO 1 pedagogisch medewerkster per 10 kinderen aanwezig. Afhankelijk van het kindaanbod en leeftijdsopbouw kunnen er bij de dagopvang één, twee of drie pedagogisch medewerkers werkzaam zijn. Elke groep heeft bij voorkeur drie vaste pedagogisch medewerkers.

De groepen zijn verticaal opgebouwd, alle leeftijden zijn vertegenwoordigd (dagverblijf 0-4, BSO 4-12). Kinderen blijven de gehele periode op een groep. De groepen hebben iets weg van een gezinssituatie, door de diversiteit in leeftijd. Ieder kind wordt op zijn/haar eigen niveau aangesproken en gestimuleerd. Zo leert het grotere kind rekening te houden met kleinere kinderen, en ook samen te spelen met leeftijdsgenoten. Bij Kinderkunst kunnen broertjes en zusjes, indien mogelijk, op dezelfde groep geplaatst worden.

Er vindt op het kindercentrum geen vroege opvang en geen VSO plaats. Wel is er de mogelijkheid tot late opvang. Er zijn minimaal twee medewerkers aanwezig tussen 7.45 en 18.15. Als achterwacht fungeert het locatiehoofd of diens vervanger of de assistent leidinggevende (op afroep binnen 10 minuten aanwezig). Tussen 9.30 en 16.30 is de tussendeur in de hal afgesloten en moet bezoek aanbellen.

2.3. Gebruik van de binnenruimtes

Het kindercentrum is gehuisvest in een monumentaal pand in het centrum van Wageningen. De indeling van het kindercentrum is daardoor niet helemaal standaard. Kinderkunst heeft een prachtige uitstraling en grote groepsruimtes. De BSO-ruimte bevindt zich op de bovenverdieping.

Om het gebruik van de gang en de buitendeur voor alle groepen af te stemmen zijn er met het BSOteam hierover afspraken gemaakt.

De groepsruimten van het kinderdagverblijf liggen achter elkaar. De pedagogisch medewerkers, de ouders en de kinderen moeten voor een aantal praktische zaken (brengen en halen, de keuken, de toiletten en de buitenbedjes) over de andere groep lopen.

De kinderdagverblijfgroepen zijn ingedeeld in hoekjes met allemaal een eigen speelmateriaal. Zo is er een hoek waar de kinderen kunnen knutselen, een hoek waar kinderen met de blokken kunnen bouwen en een huisje om te kokkerellen en de poppen te verzorgen. Een belangrijke hoek is het 'atelier': de hoek waar wij samen met de kinderen verven, scheuren, knippen, lijmen.

auteur	portefeuillehouder	autorisatie dir	geldig m.i.v.	versie nr.
w.eken	a.vermeulen	o.bakker	29-06-2010	2

Verder is er veel open ruimte om activiteiten te doen. Als de kinderen bijvoorbeeld samen verven kan dat ook op de vloer. Of we maken een parcours waar de kinderen kunnen gymmen. Er zijn ook plekjes waar kinderen ongezien kunnen spelen, zodat ze hun eigen gang kunnen gaan en wat privacy hebben.

2.4. Gebruik van de buitenruimtes.

De kinderen van de kinderdagverblijfgroepen De Dijk en de Fontein spelen buiten in een gezamenlijke tuin. Het aantal pedagogisch medewerkers, dat buiten is, is afhankelijk van het aantal buitenspelende kinderen. Er is altijd één pedagogisch medewerker aanwezig als er kinderen van het kinderdagverblijf buiten spelen. Het aantal buitenspelende kinderen is bepalend voor het aantal leidsters dat bij het buitenspelen toezicht houdt.

In overleg met en toestemming van de ouders mogen de kinderen van de BSO zonder direct toezicht van een pedagogisch medewerker in de BSO spelen. Bij het intake-gesprek wordt dit besproken. Ook bij de BSO geldt, dat het aantal buitenspelende kinderen bepalend is voor het aantal leidsters dat bij het buitenspelen toezicht houdt.

De tuin is verdeeld in een gedeelte voor de kinderen van het kinderdagverblijf en een gedeelte voor de kinderen van de BSO. Er zijn paadjes om te fietsen, en bosjes voor de kinderen om zich te verstoppen. Er zijn heuveltjes om op te rennen of te fietsen. De tuin is niet alleen spannend, maar is ook mooi om naar te kijken. Het team is regelmatig aan het werk met plantjes, en de kinderen mogen daarbij helpen. Kindercentrum Kinderkunst ligt midden in het centrum van Wageningen: dicht bij de uiterwaarden en midden in de stadse bedrijvigheid. Zo is een bezoek aan de markt op woensdag een eenvoudig te maken uitstapje. Ook zijn we samen met de kinderen regelmatig te vinden op de dijk, in het park, in de weilanden en bij de fontein op het kerkplein. Bijna elke dag gaat wel **één van de kdvgroepen** een wandeling maken, met de bolderkar en/of met de loopfietsen. Is het uitstapje wat verder gepland, bijvoorbeeld naar het Arboretum, **dan kan hiervoor een bus gereserveerd worden.**

3. De visie van Kindercentrum Kinderkunst op kinderen, opvoeden en de rol van kinderopvang

Reggio Emilia

Kinderkunst **wordt geïnspireerd door** de werkwijze van Reggio Emilia. Deze manier van werken met kinderen is in het Italiaanse stadje Reggio Emilia ontwikkeld door Loris Malaguzzi. Uitgangspunt in deze werkwijze is de autonomie en de leergierigheid van kinderen. Wij observeren de kinderen goed, kijken wat hen bezighoudt en bedenken wat kinderen hierover willen leren. Dit is het uitgangspunt in het bedenken en uitbouwen van activiteiten. Door op de verschillende ontwikkelingsgebieden verschillende activiteiten aan te bieden, stimuleren we de kinderen in het uiten van gevoelens, het non-verbaal communiceren en het onderzoeken van dingen die hun interesse hebben.

Malaguzzi stelt dat het zichzelf uitdrukken en communiceren heel wezenlijk is voor kinderen. Jongere kinderen kunnen dit nog moeilijk met woorden doen. Zij hebben wel veel andere manieren (talen) om zich te uiten: door te wijzen, ergens naar toe te kruipen, te zingen, te dansen, te tekenen, te knutselen, te....

De pedagogisch medewerkers proberen die honderd talen te prikkelen en te stimuleren. Er is niet één manier om bijvoorbeeld te verven. Dat kan met een kwast, maar ook met de handen, met een stok, met draadjes, met een wc-rolletje, met alles is mogelijk! Doordat kinderen de vrijheid hebben om te experimenteren, merken ze vanzelf wat wel of niet werkt. Ook bij heel jonge kinderen zien wij dit al. Soms geven materialen heel verrassende resultaten.

Ons motto: niet het eindresultaat is belangrijk, maar de weg er naar toe. Door middel van activiteiten helpen we de kinderen zich te uiten en de wereld te ontdekken. Dit kan verven of plakken zijn, maar ook muziek, dans, spelen met water, beestjes ontdekken in de tuin. De nadruk die wij leggen in onze manier van werken op creativiteit en activiteiten verklaart onze naam KinderKUNST.

De Reggio Emilia werkwijze ligt niet vast in een omschreven methode. Dit geeft de ruimte aan Kinderkunst voor een eigen interpretatie.

Onze opvattingen over deze werkwijze zijn:

* **Het resultaat telt niet zozeer, maar de weg er naar toe wel.**

auteur	portefeuillehouder	autorisatie dir	geldig m.i.v.	versie nr.
w.eken	a.vermeulen	o.bakker	29-06-2010	2

Kinderen mogen experimenteren en proberen. De pedagogisch medewerkers gaan niet teveel sturen of verbieden. Het resultaat kan dan ook totaal anders uitpakken dan vooraf bedacht was.

Ouders die hun kind bij Kindercentrum Kinderkunst brengen, moeten niet de verwachting hebben dat er elke week een mooi afgewerkte knutsel mee naar huis komt. Wel dat hun kind veel nieuwe dingen beleeft. Om toch zichtbaar te maken wat de kinderen gedaan hebben, maken de pedagogisch medewerkers veel foto's en hangen die op de groep.

*** Werken met thema's.**

We observeren wat de kinderen bezighoudt en formuleren vandaar uit een thema. We werken aan een thema zolang de kinderen het interessant blijven vinden. Maar we proberen thema's wel uit te diepen en steeds weer nieuwe aspecten te bedenken. We kunnen met de kinderen enkele weken met een thema bezig zijn. Thema's kunnen bijvoorbeeld zijn: insecten, de dokter, baby's, emoties.

*** We betrekken alle zintuigen bij de activiteiten die wij de kinderen aanbieden.**

We laten de kinderen voelen en kijken: is iets zacht of hard? We laten de kinderen (als dat kan) ruiken en proeven. En maakt het dan ook nog geluid ...dan luisteren we.

Thomas Gordon

Een pedagoog die ons inspireert op het vlak van de sociale ontwikkeling is Thomas Gordon. Gordon heeft een methode ontwikkeld waarin kinderen en volwassenen sociale discipline en zelfdiscipline wordt bijgebracht. Dit zonder gebruik te maken van machtsvertoon, zoals bij het systeem van straffen en belonen. De Gordon-methode leert mensen compromissen te sluiten, oplossingen te vinden, waardoor niet de één of de ander gelijk of zijn zin krijgt. Er zijn 3 kernbegrippen:

- Actief luisteren en kijken (wat speelt er bij een kind?).
- Goed kijken wiens probleem het is. Als een kind bijvoorbeeld de tafel vol chocopasta smeert, heeft het kind grote pret, maar de leidster een probleem. Het kind mag echter ook leren rekening te houden met volwassenen. We geven dus een ik-boodschap: "Als jij chocopasta op tafel smeert, moet ik het schoonmaken, en dat vind ik niet leuk."
- Als het kind een probleem heeft, proberen we hem de oplossing zoveel mogelijk zelf te laten bedenken. Als bijvoorbeeld twee kinderen ruzie hebben om een fiets benoemen we: "Jij wilt die fiets, maar jij wilt hem ook. Hoe moet dat nou?"

Het is mooi om te zien dat kinderen zelf vaak met goede oplossingen komen.

Het actief luisteren naar een kind spreekt ons erg aan. Het is belangrijk te weten wat er bij een kind speelt. Het pedagogisch handelen wordt hierop afgestemd. We tonen respect voor het kind door goed naar hem te luisteren of te kijken naar en het benoemen van zijn gevoelens. Bij het niet nakomen van gemaakte afspraken, keuren we het gedrag van het kind af, niet het kind zelf.

Sensomotorische ontwikkeling

Een derde aspect wat in ons kindercentrum een belangrijke rol speelt is de sensomotorische ontwikkeling. Hierin ontvingen de pedagogisch medewerkers scholing van fysiotherapeut Hanneke Poot. Een belangrijk speerpunt van deze visie is: Elk kind ontwikkelt zich op zijn eigen wijze en in zijn eigen tempo. Het gaat er niet om hoe snel een kind iets kan, maar om de kwaliteit van de beweging. Een kind moet dus alle tijd krijgen nieuwe bewegingen goed te oefenen. Dat is de reden, dat wij een kind dat nog niet kan zitten niet steunend in kussens in een stoeltje zetten. We wachten liever tot hij helemaal zelf kan zitten. Het is erg belangrijk dat kinderen de verschillende fasen van het motorische ontwikkelen goed doorlopen. Bijvoorbeeld op de buik liggen en goed het hoofd kunnen opheffen, is belangrijk in de ontwikkeling van een kind. Om te leren kruipen, maar bijvoorbeeld ook om op school het hoofd stil te kunnen houden, waardoor het zich goed kan concentreren. Hiertoe zullen de pedagogisch medewerkers het kind flink stimuleren, ook al vindt hij het niet altijd even leuk.

Een belangrijk onderdeel van de zintuiglijke ontwikkeling is het ontwikkelen van een goed evenwichtsgevoel. Om dit te stimuleren zijn er bij Kinderkunst loopfietsen met twee wielen aangeschaft. De kinderen vinden deze loopfietsen geweldig en ze kunnen hiermee goed hun evenwicht ontwikkelen. Ook zijn er skippyballen voor buiten en sportballen voor binnen.

We vinden het erg belangrijk dat kinderen veel buiten zijn. Dit is goed voor de opbouw van de weerstand van kinderen. Buiten doen kinderen andere ervaringen op dan binnen. De ondergrond is anders: tegels, gras, zand. Het waait, regent of de zon schijnt. Voor de zintuigen een breed scala aan ervaringen.

auteur	portefeuillehouder	autorisatie dir	geldig m.i.v.	versie nr.
w.eken	a.vermeulen	o.bakker	29-06-2010	2

Als het even kan gaan we elke dag met de kinderen naar buiten. We passen ons aan aan de omstandigheden. Als het regent nemen de kinderen parapluutjes mee. Als het donker is een zaklamp. Bij het dagverblijf zijn er buitenbedjes. Als ouders hier toestemming voor geven kunnen we hun kind buiten te slapen leggen.

Visie op de rol van Kinderopvang

Op het dagverblijf en de BSO worden de kinderen opgevangen in een groep. De groep is een middel waardoor kinderen kunnen leren, niet op een schoolse manier, op een speelse manier. Onder begeleiding van de pedagogisch medewerkers leren kinderen samen te leren en samen te werken. Opvoeden heeft dan betrekking op het hele socialisatieproces. Wij willen mee vorm geven aan dit proces, en we zijn alert op de grenzen van de opvoeding in de kinderopvang.

We willen graag samenwerken met de ouders in de opvoeding van hun kinderen. We vinden het prettig om input van de ouders te krijgen, zodat wij van elkaar kunnen leren.

4. De pedagogische doelstelling van Kindercentrum Kinderkunst

Belangrijk in onze interpretatie van Reggio Emilia is dat wij uitgaan van de competenties van kinderen. Kinderen hebben heel veel mogelijkheden en talenten. Wij proberen ze daarin te volgen en te stimuleren. We stimuleren kinderen te leren door ervaren: wat kan ik en wat kan mijn lijf. En ook door te ontdekken: wat kun ik allemaal met voorwerpen of materialen. Van gebaande wegen af gaan stimuleert de fantasie en de creativiteit. Om dit te kunnen realiseren is het nodig dat kinderen zich veilig voelen en goed samen kunnen werken. Hier besteden we dan ook veel aandacht aan.

Hierbij onderschrijven wij de vier basisregels voor de Kinderopvang die Marianne Riksen-Walraven heeft geformuleerd en die genoemd worden in de wet Kinderopvang:

- 1. emotionele veiligheid**
 - 2. persoonlijke competenties**
 - 3. sociale competenties**
 - 4. socialisatie en overdragen van waarden en normen.**
- Deze punten worden verder uitgewerkt in hoofdstuk 5.

5. De pedagogische praktijk rondom de basisregels van Kindercentrum Kinderkunst

5.1. Emotionele veiligheid op Kindercentrum Kinderkunst

Het meest kenmerkende van Kindercentrum Kinderkunst op het gebied van emotionele veiligheid is:

- ❖ De vertrouwensband tussen de kinderen onderling in de groep.
- ❖ Vertrouwensband tussen pedagogisch medewerkers en kinderen.
- ❖ De ontspannen samenwerking tussen pedagogisch medewerkers.
- ❖ De huiselijkheid van de locatie.
- ❖ Respect voor elkaar.

Het kind mag zichzelf zijn.

5.1.1. Voldoende aandacht voor wennen op een nieuwe groep

Kinderen, die nieuw worden geplaatst op Kinderkunst, worden met hun ouders voor een intake gesprek ontvangen bij ons. Ouders krijgen een rondleiding en informatie over de werkwijze en gang van zaken op Kinderkunst. Om te wennen kunnen kinderen tweemaal een dagdeel komen, voorafgaand aan de plaatsingsdatum.

Omdat het wenproces voor elk kind anders is, overleggen we met de ouder/verzorger en proberen we het wenproces in goede banen te leiden.

Kleuters mogen ruim voordat zij naar de basisschool gaan komen wennen bij de BSO. Bij de intake wordt dit besproken met de ouders. Omdat ieder kind uniek is, is er geen specifieke wenperiode. We vertellen de al aanwezige - BSO-kinderen hoe het kind heet en naar welke school het gaat. Het kind wordt wegwijs gemaakt door de groepsleiding. We vragen of één van de andere kinderen daarbij wil helpen. We proberen een maatje te vinden voor het nieuwe kind en stimuleren de groep om het kind te betrekken bij hun activiteiten.

Bij plaatsing rekening houden met specifieke omstandigheden, zoals samenstelling van de groep op dat moment Broertjes en zusjes kunnen, indien mogelijk, op dezelfde groep geplaatst worden. De afdeling plaatsing houdt rekening met de leeftijdsopbouw op de groep. Bij plaatsing van kinderen op de BSO is het niet mogelijk om rekening te houden met leeftijdsopbouw. Kinderkunst heeft een verticale BSO-groep met een leeftijdsopbouw van 4-13 jaar.

auteur	portefeuillehouder	autorisatie dir	geldig m.i.v.	versie nr.
w.eken	a.vermeulen	o.bakker	29-06-2010	2

5.1.2. Rekening houden met specifieke behoeften van kinderen en eigenheid van kind respecteren

Samen met de ouders proberen we op 1 lijn te komen wat betreft het eet- en slaapritme van het kind jonger dan één jaar. Ieder kind heeft zijn eigen ritme, mag zijn wie hij is. Wij houden zover als het mogelijk is (in een groep) rekening met de specifieke behoeften van kinderen.

Bijvoorbeeld BSO kinderen vinden het wel eens fijn om afgezonderd te spelen. Daarvoor mogen ze de BSO keuken gebruiken (voor een griezelhol of een disco). Jongere BSO kinderen willen nog wel eens met een kussen of een dekentje op de bank worden voorgelezen.

5.1.3. Gevoelens (bv. blijdschap, verdriet, boosheid) serieus nemen

Als we bij kinderen deze gevoelens zien of "lezen", benoemen we deze. We verwoorden voor het kind wat we zien. Hierna vragen we het kind of dat klopt. Als kinderen dit niet bevestigen of nog niet kunnen praten, kijken we goed naar de lichaamstaal. Hierdoor erkennen we kinderen in hun gevoel en nemen gevoelens serieus.

Met oudere kinderen gaan we in gesprek om te achterhalen wat er aan de hand is. We accepteren niet per definitie het bijbehorende gedrag. We staan niet toe dat het kind zichzelf of een ander fysiek pijn doet of emotioneel kwetst. Het komt voor dat de behoeften van een individueel kind, botsen met de behoeften van de groep. Een kind dat bijv. erg hard en lang huult en daarmee de rust in de groep verstoort, proberen we (letterlijk) uit de situatie te halen. We grijpen hier als groepsleiding in. We maken hierbij in elke individuele situatie een afweging van belangen en stemmen dit met elkaar als groepsleiding af.

5.1.4. Zorgen voor veilige hechting, voor geborgenheid, zorgen dat kinderen zich veilig voelen, zorgen voor voorspelbaarheid, structuur in de dag, vaste en sensitieve groepsleiding, rituelen en vieringen

Kinderen die zich onzeker voelen, blijven vaak dicht bij de leidster. Dit mag.

De structuur die we bieden aan kinderen uit zich o.a. in voorspelbaarheid en herhaling van vaste momenten en rituelen. De hele dag door doen deze momenten zich voor: het binnenkomen en verwelkomd worden, zwaaien naar papa of mama, met elkaar aan tafel zitten en samen eten, naar bed gaan volgens een vast patroon. Het zijn allemaal onderdelen van voorspelbaarheid en herkenning. Door de herhaling van deze momenten leren kinderen de dagstructuur en de tijd van de dag te herkennen.

Het vieren van verjaardagen gaat volgens een vast proces waarbij het kind zelf kan bepalen welke rol hij hierin wil spelen. Kinderen krijgen een muts en mogen de van thuis meegenomen traktatie uitdelen. Sommige kinderen worden verlegen of ongemakkelijk van het in de schijnwerpers staan. We bepalen samen met het kind welke onderdelen van de viering wel of niet worden gedaan.

De pedagogisch medewerkers, werkzaam bij Kinderkunst, gaan een gevoelsband aan met de kinderen door te zorgen voor een veilige hechting, voor geborgenheid, te zorgen dat kinderen zich veilig voelen, te zorgen voor voorspelbaarheid, structuur in de dag en rituelen en vieringen.

Er is zo veel mogelijk vaste groepsleiding aanwezig. We vinden een vertrouwensband erg belangrijk. Er zijn regels hoe met elkaar omgegaan wordt. Wij proberen altijd het goede voorbeeld te geven. Er te zijn voor de kinderen. We zijn alert op pesten. Plagerijtjes houden we in de gaten. We proberen ieder kind een plekje te geven binnen de groep.

5.1.5. Aandacht voor lichaamstaal, 'lezen' (zich inleven, invoelen, begrijpen) van kinderen, het niet te snel invullen van.

Vooral tijdens het vrij spelen nemen we de tijd om kinderen te observeren. We zien het aan de lichaamstaal van een kind, als er iets aan de hand is. Voor ons is dit een open uitnodiging om een kind apart te nemen voor een gesprekje of een extra moment van aandacht. We benoemen wat we zien (erkenning van het gevoel), vragen het kind of het klopt en nodigen uit met zijn gevoel of verhaal te komen. We vinden het belangrijk deze vertrouwelijkheid niet 'af te dwingen.' het kind is bepalend in de keuze welke pedagogisch medewerker hij/zij hierin betreft. Het tempo van dit proces wordt bepaald door het kind. Als het nodig is, dan overleggen we hierover met onze collega's. We checken onze zienswijze bij de ouders. Soms is er een duidelijke reden waarom een kind doet zoals hij doet, soms ook niet. Lichaamstaal zegt vaak meer dan gesproken taal. Als we het kind ophalen van school of bij binnenkomst bij de BSO is vaak al te zien hoe het kind zich voelt. Invullen kan voorkomen worden door heel simpel te zeggen: 'Hoi, leuk je weer te zien. Hoe is het met je?'. Kinderen zijn nog zo open, dat er dan heel vaak al een eerlijke reactie komt.

5.1.6. Aandacht voor ingrijpende gebeurtenissen in het leven van een kind

De informatie-uitwisseling tussen ouder en pedagogisch medewerker is erg belangrijk. De ouder is de schakel tussen pedagogisch medewerker en kind. Vooral 's ochtends in de kring is er aandacht voor verhalen van de

auteur	portefeuillehouder	autorisatie dir	geldig m.i.v.	versie nr.
w.eken	a.vermeulen	o.bakker	29-06-2010	2

kinderen. Leuke veranderingen, uitjes, logeerpartijen, enz. bespreken we tijdens de tafelmomenten in de groep. Als er een broertje of zusje is geboren, krijgt het kind een muts en we vieren een feestje. In geval van moeilijke/pijnlijke/ingrijpende veranderingen, belangrijke gebeurtenissen als een verhuizing, scheiding van ouders, houden we het kind wat extra in de gaten. In deze periodes accepteren wij regressiegedrag als: broekplassen, het nodig hebben van speen of knuffel. We bieden een vertrouwelijk, luisterend oor, een extra knuffel, aandacht of wat het kind laat merken dat het nodig heeft. Soms heeft een kind meer behoefte aan op schoot zitten. We overleggen met ouders hoe zij thuis met bepaalde gebeurtenissen omgaan. We kijken samen naar mogelijk veranderend gedrag. BSO- kinderen zijn vaak "vol" van belangrijke gebeurtenissen. We laten het kind praten en leven mee door het benoemen van emoties. We vragen ook wat het kind er zelf van vindt.

5.1.7. Aandacht voor lichamelijke veranderingen bij kinderen

We staan stil bij lichamelijke veranderingen van een kind door groei te benoemen. We kijken naar elkaar, we kijken naar foto's van elkaar, van vroeger en nu. We praten erover en benoemen de verschillende fases en onderlinge verschillen (geslachtskenmerken, dun, dik, groot, klein etc.). Als er aanleiding is voor een thema over het lichaam zingen we bijv. liedjes en we zoeken boeken bij het onderwerp. Lichamelijke veranderingen worden beschouwd als alle andere uiterlijke veranderingen die zichtbaar zijn voor elkaar. Kinderen die hier belangstelling voor tonen volgen we. We letten erop dat kinderen zeggenschap over hun eigen lijf hebben en niet over hun eigen grens gaan. 'Doktertje spelen' en ontdekken van elkaars lichaam hoort bij ontwikkeling maar hierbij is belangrijk dat kinderen elkaars grenzen respecteren en accepteren. De begeleiding of observatie van de leidster is hierbij noodzakelijk.

5.1.8. Accepteren van elk kind zoals het is, elk kind zijn eigen ontwikkeling in zijn eigen tempo gunnen, stimuleren als dat nodig is

We vinden het niet snel verontrustend als een kind niet zo snel gaat in zijn ontwikkeling. We dwingen het kind niet dingen te doen die het volgens het ontwikkelschema zou moeten kunnen. We kijken vooral naar wat het kind wel kan.

We stimuleren de kinderen wel. Als het lukt, dan krijgt het kind een compliment, als het niet lukt, dan helpen we het kind. We proberen ook andere kinderen er bij te betrekken als bijv. een baby voor de 1^e keer omrolt. We proberen ieder kind, als het laat zien dat het toe is aan een volgende fase (bijv. interesse tonen voor zindelijkheid of een poging onderneemt om te rollen, te kruipen of te lopen) te stimuleren naar de volgende fase. Voordat we dit doen staan we stil bij de stap die het kind zet in zijn/haar ontwikkeling, door te benoemen wat we zien. Hiermee bevestigen we de stap en geven het kind zelfvertrouwen.

We hebben een signalerende functie om te voorkomen dat een achterstand in de ontwikkeling zich vergroot. Dit bespreken we met de ouders/verzorgers. Niet alle kinderen van dezelfde leeftijd zijn even snel in hun ontwikkeling. We vinden het niet erg is, als het niet direct helemaal goed gaat. We stimuleren de kinderen elkaar te helpen. Wij helpen de jongere en oudere kinderen. We geven het goede voorbeeld door te zeggen 'zullen we het samen eens proberen?'. I.p.v. 'dat kun jij nog niet, weet je dat niet, dat moet je toch kunnen'.

5.1.9. Iedereen is 'anders' en ieder kind mag er zijn

We observeren goed om te zien waar specifieke behoeftes liggen en spelen hierop in. Als het speelt, dan benoemen we dat niemand hetzelfde is. We benoemen de verschillen, bijvoorbeeld groot en klein, lange en korte haren en we benoemen ook waarom deze verschillen er zijn. Wij willen ieder kind een eigen plekje te geven binnen onze groepen. We doen dit o.a. door het kind 's morgens bij binnenkomst uitdrukkelijk te begroeten: "Wat fijn dat je er bent" maar ook bij het afscheid te benoemen: "Het was fijn dat je er was vandaag". We proberen zo te handelen dat we ieder kind zien en horen. Pedagogisch medewerkers geven kinderen ruimte zodat elk kind zijn persoonlijke interesse of behoefte kan volgen. We spelen hierop in door samen met het kind te bedenken wat het zou willen doen. Ieder kind wordt gewaardeerd om wat het is en om wat het kan.

5.1.10. Bij overtreden van regels nooit het kind afkeuren, alleen het gedrag

We benoemen dat wat we zien gebeuren bij kinderen en bespreken eerst of het kind zelf in staat is een alternatief te vinden voor zijn gedrag. Daar waar gevaar ontstaat voor anderen of het kind zelf, grijpen we in de situatie in. We verwoorden waarom het kind de regel overtreedt en leggen uit wat we niet goedkeuren aan het gedrag en waarom.

Jonge kinderen die (nog) geen consequentie kunnen zien van hun gedrag halen we uit de situatie. Dit kan bijvoorbeeld bij bijtende dreumesen gebeuren. We zeggen V niet dat het kind vervelend of stout is. Hij doet iets wat niet mag. Ook benoemen we wat er kan gebeuren of wat er is gebeurd. Soms worden kinderen even apart gezet op de bank. We bespreken dan met het kind waarom hij op de bank zit.

Wordt er een regel overtreden door een ouder kind dan wachten we eerst even af. We gaan bij ons zelf na: waarom de overtreding, in welke situatie, en de opzet waarmee het gebeurd. Een regel kan overtreden worden

auteur	portefeuillehouder	autorisatie dir	geldig m.i.v.	versie nr.
w.eken	a.vermeulen	o.bakker	29-06-2010	2

door verveling. Bijvoorbeeld: een kind verscheurt mooie gekleurde vellen papier en gooit de snippers op de grond. Een reactie van de groepsleidster kan zijn: 'Hé, allemaal snippers op de grond. Jammer van dat mooie papier. Ik denk dat jij daar wel een mooi kunstwerk van kan maken'.

5.1.11. Een sfeer scheppen waarin kinderen zich welkom voelen

We begroeten ieder kind dat de groepsruimte binnenkomt. We noemen zijn naam en begroeten ook de ouder(s). Kinderen bergen, samen met de ouder/verzorger hun spulletjes op in hun mandje. De voorspelbaarheid van dit ritueel biedt rust en overzicht. Als het kind niet weet wat te doen, gaan we samen iets uitzoeken. Soms liggen er al puzzels klaar op tafel of wordt er voorgelezen.

Baby's worden, letterlijk, fysiek overgedragen aan de leidster. Sommige oudere baby's hebben behoefte aan "het kennismaken" 's ochtends tussen hen en de leidster, i.p.v. neergezet of neergelegd te worden. Ook de kinderen van de BSO worden begroet door de groepsleiding bij binnenkomst. Het is fijn voor het kind als wij de namen weten van juffen, meesters en vriendjes. Wij luisteren aandachtig en ontspannen naar de verhalen van de kinderen. Als het hiervoor te druk is, zeggen wij dit eerlijk tegen het kind: 'ik vind het heel vervelend, maar ik heb nu even geen tijd. Zullen we straks even praten?'. Als het onderwerp van gesprek voor het kind erg belangrijk is, dan kan de groepsleidster even met het kind een rustig plekje zoeken.

5.1.12. Praten met kinderen en uitleg geven als ze grenzen overschrijden

We keuren nooit het kind af, maar wel het gedrag. We hanteren duidelijke groepsregels en geven pratend onze grenzen aan. We maken dit duidelijk door gedrag te benoemen (slaan, bijten, schoppen): wat dat doet bij de ander? We staan daarbij stil samen met het kind.

Als een kind iets doet wat niet mag, dan leggen we het waarom uit. We bespreken dit op kindhoogte en vragen of het kind ons wil aankijken. We blijven niet doorpraten, maar benoemen het kort en bondig. Als een kind op de BSO een regel overtreedt vragen wij ons af: Weet het kind wat de regel is? We vertellen waarom die regel zo is. We laten het kind inzien dat hij ook voordeel heeft van de regel.

5.1.13. Bij flexibele opvang extra aandacht voor rust op de groep, waarborgen van continuïteit voor kind en de groep

Als een kind op afwijkende tijden gebruik maakt van de opvang, spreken we met ouders het moment van afscheid nemen af. Op die manier maken we tijd voor ouders voor de overdracht maar is er ook tijd om met het kind afscheid te nemen en de groep hierdoor rust te geven. Ouders/verzorgers, waarvan het kind voor een dagdeel geplaatst is, vragen we het kind op tijd te brengen en te halen (13.00 uur). Dit om het groepsproces zo min mogelijk te verstoren.

5.2. Persoonlijke competenties bij Kindercentrum Kinderkunst

Het meest kenmerkende van Kindercentrum Kinderkunst op het gebied van persoonlijke competenties:

- Het stimuleren van creatief denken.
- De vrijheid voor kinderen om grenzen van eigen 'kunnen en kennen' te ontdekken.

De stimulans aan kinderen om hun zelfvertrouwen te ontwikkelen.

5.2.1. Zorgen voor een uitdagende omgeving die tegemoet komt aan het verlangen van kinderen om op verkenning te gaan, nieuwe dingen te ontdekken en zich de wereld eigen te maken

De groepsruimtes zijn ruim en bieden mogelijkheden voor alle leeftijden. Er zijn verschillende hoeken die aangepast kunnen worden aan het onderwerp wat op dat moment leeft. Er wordt in elk weertype buiten gespeeld. Juist de verschillende weersomstandigheden lenen zich goed voor het uitproberen en voelen van nieuwe sensaties en situaties. Bijvoorbeeld stroken crépepapier of plastic zakken laten waaien in de wind. De BSO ruimte mag door de kinderen voor verschillende doeleinden gebruikt worden. De keuken wordt een 'slaapzaal'. Matten en kussens op de grond, stripboekjes erbij en knuffels. Regelmatig zijn er uitjes met de BSO kinderen. Kinderen mogen zelfstandig activiteiten ondernemen en de materialen zelf pakken.

5.2.2. Zorgen voor afwisseling door aanbod van rustige en meer actieve activiteiten, voor gevarieerd spel materiaal waardoor kinderen spelenderwijs de grenzen van hun eigen 'kunnen en kennen' ontdekken, ervaren, verleggen en daarvan leren

We kijken goed naar de behoeften van kinderen. Naast een gericht aanbod van activiteiten geven we veel ruimte om kinderen zelf te laten ontdekken wat en waar ze willen gaan. Het samenspelen met andere kinderen zonder de bemoeienis van de pedagogisch medewerker, zien we als belangrijk onderdeel van het eigen 'kunnen en kennen'. Er is iedere dag wel 1 creatieve activiteit. We gaan in ieder geval 1x per dag naar buiten met de kinderen. Als we, vanwege het te slechte weer, niet naar buiten kunnen, dan doen we samen met de kinderen binnen een bewegingsactiviteit. Er is speelgoed en er zijn boeken voor alle leeftijden. Bij de BSO kiezen kinderen

auteur	portefeuillehouder	autorisatie dir	geldig m.i.v.	versie nr.
w.eken	a.vermeulen	o.bakker	29-06-2010	2

zoveel mogelijk zelf hun activiteit. Er is veel (speel) materiaal en dit kan door kinderen zelf worden gepakt en opgeruimd. Tijdens de vakanties worden er meer activiteiten gepland en georganiseerd, het programma biedt afwisseling in rustige en actieve activiteiten. Ook dan kunnen kinderen kiezen om mee te doen.

5.2.3. Mogelijkheden bieden voor ontwikkeling motoriek, kinderen aanmoedigen motorische vaardigheden te vergroten

De fijne motoriek wordt gestimuleerd door bijv. knutselen, puzzelen, maar ook doordat kinderen zichzelf aan- en uitkleden. De grove motoriek door bijv. fietsen, rennen en gymmen, klimmen. Bij de BSO worden kinderen aangemoedigd hun motorische vaardigheden te vergroten door buiten spelen, naar het bos gaan, timmeren, verven en schilderen, kralen leggen, bouwen met Kapla, bouwen met grote dozen, lego.

5.2.4. Stimuleren spraak- en taalontwikkeling door duidelijk en correct spreken, zinnen zonnig herhalen i.p.v. verbeteren, anderstalige kinderen in het Nederlands aanspreken, activiteiten verbaal begeleiden en gebruik maken van verhalen, liedjes en rijmpjes

Aan tafel praten we met de kinderen. We zingen tijdens de tafelmomenten en bij verjaardagen. Tussendoor lezen we vaak voor. Een boek kan ook een uitgangspunt zijn voor een activiteit. Vaak leren kinderen op deze manier spelenderwijs nieuwe woorden (bijv. Noordpool, ijsbeer, pinguïn) in het kader van het thema Noordpool. Ook kunnen kinderen zelf boekjes pakken en dus zelf lezen. De BSO heeft een rustige hoek waar kinderen zelf lezen of leiders voorlezen.

Radio en televisie worden beperkt gebruikt en staan niet aan als "achtergrondmuziek", omdat dit een nadelige werking op spraak- en taalontwikkeling heeft. De cd-speler wordt wel regelmatig gebruikt. Kinderen vinden het gezellig, zeker rond Sinterklaas en Kerst, om naar muziek en liedjes te luisteren.

5.2.5. Stimuleren verstandelijke ontwikkeling door aanbieden van gevarieerd spel materiaal, reële eisen stellen afgestemd op leeftijd en belangstelling van kinderen

Kinderen ontwikkelen zich heel verschillend. We kijken dus goed naar de belangstelling die het kind toont voor bepaald spel materiaal. Voorop staat de sfeer waarin een kind bezig kan zijn met materiaal. Hierdoor leggen we niet de nadruk op het resultaat maar op het plezier dat het kind heeft in de activiteit. Dit stimuleert de ontwikkeling, op alle gebieden!

We beginnen hier al jong mee. Kinderen van ongeveer een jaar vinden het bv. leuk om papier te scheuren en te laten regenen, met ballen te spelen, e.d.

We bieden 3+kinderen de mogelijkheid om zo nu en dan naar de BSO te gaan en daar te spelen. Ook bieden we deze kinderen regelmatig spel materiaal van de BSO aan. Veel kinderen van het kinderdagverblijf stromen door naar de BSO van Kinderkunst.

Bij aanschaf van nieuw (speel-)materiaal vragen we aan de BSO kinderen wat er leeft in hun wereld. De kinderen mogen meebeslissen wat er wordt aangeschaft. Bij kindercentrum Kinderkunst is ervoor gekozen om geen computer in de BSO ruimte te plaatsen. Als er geen spelcomputer of PC wordt aangeboden dan wordt daar weinig naar gevraagd. Kinderen die een gameboy o.i.d. van huis meenemen mogen hier met mate (het eerste kwartier dat zij op de BSO zijn) gebruik van maken.

Wij vinden het belangrijk, dat kinderen andere activiteiten ontwikkelen, zoals (buiten)spelen en fysiek bezig zijn. Er is wel een televisie, een videorecorder en een dvd-speler. Soms wordt er een film, geschikt voor alle leeftijden, gekeken.

5.2.6. Stimuleren van creatief denken, kinderen aanmoedigen nieuwe dingen uit te proberen, initiatieven te nemen

Het stimuleren van creatief denken sluit aan bij de visie van Reggio. We overleggen met de kinderen wat we gaan doen. Als we iets maken, overleggen we hoe, waarmee, hoe dat er uit ziet, enz. We proberen niet alleen 'standaardactiviteiten' te doen, zoals verven en plakken, maar ook koken, dansen, bouwen, borduren, enz. We stimuleren kinderen door zelf ook creatief te denken (fantasie gebruiken, niet altijd een passend antwoord klaar hebben, maar d.m.v. vragen het kind aan het denken te zetten). Wij vinden niets vreemd op het creatieve vlak. Zelf schilderen we ook blauwe bomen en groene wolken. Daar ontstaan leuke gesprekjes uit met de kinderen. Zo stimuleren we kinderen om ook eens wat anders te proberen. We nodigen kinderen hiervoor uit en prikkelen kinderen hierdoor.

5.2.7. Rekening houden met specifieke behoeften en interesses van kinderen, elk kind accepteren zoals het is, elk kind eigen ontwikkeling in eigen tempo gunnen

auteur	portefeuillehouder	autorisatie dir	geldig m.i.v.	versie nr.
w.eken	a.vermeulen	o.bakker	29-06-2010	2

Ieder kind heeft zijn eigen tempo en daar houden we rekening mee. We observeren goed om te zien waar specifieke behoeftes liggen en spelen hierop in. Leidsters geven kinderen ruimte om persoonlijke interesses of behoeftes te volgen. Kinderen krijgen ruimte om hun eigen spel en activiteit te kiezen. Ze worden niet gedwongen mee te doen aan een activiteit als ze dat niet willen. We nodigen ze hier wel voor uit. Door goed observeren en luisteren (en genieten) van kinderen is het niet moeilijk om ieder kind te accepteren zoals het is.

5.2.8. Kinderen helpen zelfvertrouwen te ontwikkelen door te stimuleren, waarderen en complimenteren

We laten de kinderen zo veel mogelijk zelf doen en stimuleren hen daar ook in. We laten duidelijk blijken hoe goed we het vinden als het gelukt is. Als we zien dat het echt niet lukt, helpen we het kind. We geven aan, dat we het goed vinden dat hij het heeft geprobeerd. We zeggen duidelijk: dat vind ik goed, lief, aardig van je. We zijn open in deze positieve gevoelens. We waarderen initiatieven van kinderen en geven kinderen gelegenheid om fantasieën uit te bouwen.

5.2.9. Kinderen ruimte geven om eigen identiteit te ontwikkelen

Kinderen krijgen veel ruimte om een eigen identiteit te ontwikkelen. Op de groepen zijn verschillende hoeken, waar kinderen telkens weer ander speelgoed tegen komen. We kijken wat kinderen doen met het spelmateriaal. Kinderen mogen ook bij de 'buren' (andere groep) spelen. Het kind mag zijn wie hij is, met zijn eigen verhaal. We stimuleren ook oudere kinderen hun eigen creativiteit te ontwikkelen en daarmee ook zichzelf te ontdekken: wat vind ik leuk, wat kan ik goed, waar voel ik me prettig bij? De pedagogisch medewerkers begeleiden dit proces door het kind te vragen naar zijn/haar handelen en ervaringen. We vermijden het kind te vertellen wat hij wel en niet moet doen. We reiken wel ideeën of suggesties aan. We vinden niet dat bepaald gedrag of uiterlijkheden seksueel afhankelijk zijn. Bij ons mogen ook jongens een prinses zijn en meisjes Bob de Bouwer.

5.2.10. Kinderen leren zelf conflicten op te lossen en assertief te zijn

We grijpen niet direct in bij een ruzie tussen kinderen, tenzij ze elkaar fysiek pijn doen. We kijken even aan hoe het loopt. We grijpen in als de kinderen er samen niet uit komen. We maken kinderen alert van wat er bij de ander gebeurt (bewustwording van het kind)

We laten beiden hun verhaal doen en stimuleren de kinderen om te zeggen wat ze niet leuk vinden of om sorry te zeggen. Door kinderen zelf het conflict te laten oplossen, ontdekken ze waar de eigen grenzen en die van de ander liggen. Dit helpt bij het ontwikkelen van de eigen rol en identiteit.

5.2.11. Kinderen in de BSO aanmoedigen nieuwe interesses en hobby's te ontwikkelen

We luisteren en vragen naar welke interesses/hobby's kinderen in hun vrije tijd (buiten de BSO) hebben. Deze kunnen geïntroduceerd worden bij de BSO (als het kind dit ook wil), bijvoorbeeld voetballen, karate, vissen, dansen. De groepsleiding draagt ook nieuwe ideeën aan. We kunnen putten uit de leefwereld van de kinderen.

5.2.12. Praten met kinderen en uitleggen als ze grenzen overschrijden

We gaan op ooghoogte met het kind zitten en geven aan welke grens overschreden wordt en wat de gevolgen zijn, bijvoorbeeld 'niet op de glijbaan lopen'. Je kunt vallen of het kind dat klaar staat om te glijden moet wachten of het kind dat klaar staat om te glijden, roetsjt naar beneden en neemt het kind in zijn glijden mee. We spreken het kind aan op zijn gedrag.

Als twee kinderen hetzelfde speelgoed willen, laten we ze dit zelf oplossen.

BSOkinderen worden ook even apart genomen als er een grens overschreden is. Wij vragen of zij bekend zijn met de regel(s). Het waarom van de regel wordt uitgelegd. We vragen of de kinderen het hiermee eens zijn. Zo niet, weet het kind een betere regel? Als het nodig is laten we het kind zijn excuus maken.

5.2.13. Aandacht voor evenwicht tussen groepsactiviteiten en individuele activiteiten

We proberen een activiteit gezamenlijk te doen, met daarin aandacht voor de verschillende leeftijden. We kijken waar de groep of het kind behoefte aan heeft. Er is ruimte voor eigen inbreng, hetzij met een groepje, hetzij alleen. Als de grotere kinderen op bed liggen, is er vaak tijd voor de jongere kinderen, waar dan individueel een activiteit mee wordt gedaan (bijv. het ontdekken van verf met een baby) We houden kinderen wel 'in de gaten' en bieden een individuele activiteit aan als dit nodig is. Meestal komen hier wel andere kinderen op af. Bij voorlezen voor een of twee kinderen, sluiten anderen zich meestal aan. Bij het verschonen van kinderen of het naar bed brengen is meestal gelegenheid voor één op één contact. Vooral bij de allerjongsten wordt tijd gemaakt om hier een 'activiteit' van te maken. Bij de BSO worden niet iedere dag groepsactiviteiten aangeboden. Bij het organiseren van groepsactiviteiten houden de pedagogisch medewerkers er rekening mee, dat niet alle kinderen hier zin in kunnen hebben.

auteur	portefeuillehouder	autorisatie dir	geldig m.i.v.	versie nr.
w.eken	a.vermeulen	o.bakker	29-06-2010	2

5.2.14. Aandacht voor lichamelijke veranderingen en ontwikkeling seksualiteit

Als kinderen vragen hebben, dan beantwoorden wij de vragen. We doen niet geheimzinnig over lichamelijke veranderingen en seksualiteit. Als veel kinderen hier mee bezig zijn, dan kunnen we het vorm geven in een thema. We praten over bijv. wie een jongen is en wie een meisje. Soms bekijken kinderen elkaar op de wc of aankleedtafel en constateren dan dat de ander een piemel of een plasser heeft.

Jonge kinderen hebben onderling weinig tot geen gêne, Wij zouden hier ook m.b.t. buitenspelen vrij mee om willen gaan. Bij locatie Kinderkunst is dit niet mogelijk omdat de kinderen in het zicht van buitenstaanders in de tuin lopen. We laten kinderen niet bloot buitenspelen. We willen ze beschermen voor vervelende invloeden van buitenaf.

We maken kinderen die wat ouder worden (BSO) en belangstelling krijgen voor seksualiteit er op attent, dat dit een heel natuurlijk gegeven is. We maken de kinderen duidelijk, dat seksualiteit iets is dat je niet in het openbaar deelt, maar dat dit iets van het kind zelf is.

Hiermee bewaken we de privacy van het kind. We staan open voor vragen en opmerkingen, maar geven geen seksuele voorlichting. We luisteren als het onderwerp seksualiteit ter sprake komt en houden in de gaten houden welke richting het gesprek op gaat.

5.2.15. Stimuleren gezond en veilig gedrag bij kinderen, rekening houdend met hun leeftijd en ontwikkelingsniveau

Belangrijk is om zelf het goede voorbeeld te geven. Is er een zebepad, dan steken de pedagogisch medewerkers en de kinderen daar over. We maken kinderen bewust van hun gedrag en leggen uit waarom gezond en veilig gedrag belangrijk is. We maken kinderen hierop alert door uit te leggen waar de gevaren zijn en hoe deze te voorkomen zijn. Daar waar gevaar verstrekkende gevolgen heeft, nemen we maatregelen om ze uit te sluiten (bijv. met schuiven of haken op de deur of vingersafes ter voorkoming van klemmen van vingers en handen). Dit doen we in de taal die past bij de leeftijd van het kind.

5.3. Sociale competenties bij Kinderkunst

De speerpunten van Kindercentrum Kinderkunst op het gebied van ontwikkeling van sociale competenties zijn:

- Kinderen leren zelf keuzes te maken.
- Kinderen leren hun eigen grenzen aan te geven.

Kinderen leren te geven en te nemen, assertief te zijn en conflicten te kunnen oplossen.

5.3.1. Stimuleren positieve groepsfeer, kinderen aanmoedigen dingen samen te doen en te delen

Pedagogisch medewerkers moedigen elkaar en de kinderen aan en geven elkaar complimenten. We moedigen vriendschappen aan en geven ruimte aan kinderen om elkaar te leren kennen. De rol van de pedagogisch medewerker hierbij is begeleidend, niet leidend. We proberen een ruzie om een stuk speelgoed tussen kinderen om te buigen in samen spelen. We wijzen de grotere kinderen op de ontwikkeling van de kleinere kinderen ('Kijk, hij rolt om. Wat knap! Kunnen wij dat ook?'). We letten op de interactie tussen kinderen.

Kinderen krijgen geen voorkeursbehandeling, iedereen is gelijk. We organiseren activiteiten, waardoor kinderen samen (kunnen) gaan werken. We wisselen ideeën uit en luisteren naar elkaar.

Samen creëren we groepsfeer.

5.3.2. Aanbieden van groepsactiviteiten met aandacht voor evenwicht tussen groepsactiviteiten en individuele activiteiten

Het bedenken van activiteiten laten we, afhankelijk van de leeftijd en behoefte, zo veel mogelijk over aan de kinderen. Als kinderen hierbij begeleiding nodig hebben, dan geven de pedagogisch medewerkers dit. Tijdens de activiteiten worden de kinderen positief gestimuleerd. We wijzen kinderen op elkaar werk. Soms werken we allemaal op 1 groot vel papier, soms hebben we allemaal ons eigen vel. Deze kunnen dan worden omgetoverd tot 1 groot kunstwerk. De BSO kent geen starre activiteitenplanning. We spelen zoveel mogelijk in op wat deze kinderen bezighoudt. Dit doen we door te reageren op dat wat de kinderen vertellen of in hun spel laten zien. Van hieruit proberen we spel op gang te brengen of een activiteit aan te bieden. We nodigen kinderen uit voor activiteiten, maar dwingen ze niet. We zorgen dat er een aanbod is voor 'elk wat wils', 'grof/fijn motorisch, muzikaal, handvaardig, kringspel, etc.

auteur	portefeuillehouder	autorisatie dir	geldig m.i.v.	versie nr.
w.eken	a.vermeulen	o.bakker	29-06-2010	2

5.3.3. Kinderen geven en nemen leren, leren conflicten op te lossen

We laten de kinderen zo veel mogelijk hun eigen conflicten oplossen en helpen hen daarbij door samen afspraken te maken. Als kinderen speelgoed van thuis nemen, dan mogen de andere kinderen daar ook mee spelen. Als het kind dat niet wil, gaat het speelgoed in het mandje of in de tas (BSO).

We leren de kinderen om conflicten zelf op te lossen. Als dat niet lukt, helpen we om tot een compromis te komen.

We hebben oog voor de kwetsbare kinderen die niet voor zichzelf op kunnen of durven komen. Hierin heeft de pedagogisch medewerker een beschermende rol. We zeggen bijvoorbeeld: "Zeg maar dat je het niet leuk vind dat hij je duwt!" Als het kind dit niet durft, vragen we: "Zullen we het samen zeggen?"

5.3.4. Kinderen leren zich in te leven in het ander, begrip te hebben voor de ander

We benoemen de emoties die we zien bij de kinderen, slaan een arm om het verdrietige kind. Wil een ander kind mee helpen troosten, dan mag dat. We leren de oudere kinderen dat ze rekening moeten houden met de kruipers en de tijdgenoten op de groep. Bij de BSO leren we oudere, maar ook de jongere, kinderen rekening te houden met elkaar. We leren de kinderen hun gevoelens onder woorden te brengen. We geven zelf hierin het goede voorbeeld.

5.3.5. Kinderen leren dat iedereen anders is en dat iedereen gelijkwaardig is

De omgangsregels zijn voor alle kinderen en pedagogisch medewerkers hetzelfde. We accepteren ieder kind zoals het is. We geven zelf het goede voorbeeld in de benadering van het individuele kind. We ruimen bijv. met zijn allen op. Dit is een afspraak die voor iedereen geldt. Dat kan wel op ieders eigen manier.

5.3.6. Stimuleren andere culturen te verkennen (boekjes, spelletjes, gerechten, feesten)

We besteden aandacht aan andere culturen door boekjes voor te lezen. Als het onderwerp ter sprake komt bij de kinderen, gaan we er zeker op in. Vaak komen we andere culturen tegen op straat (bijv. muzikanten) als we met de kinderen op pad gaan. We proberen de overeenkomsten tussen de culturen te benadrukken, niet alleen de verschillen.

5.3.7. Belonen van gewenst gedrag, corrigeren van ongewenst gedrag; ongewenst gedrag alleen bestraffen als corrigeren niet helpt

We belonen door complimentjes te geven. We corrigeren door te vertellen hoe het anders moet en waarom. We proberen ongewenst gedrag om te buigen naar gewenst gedrag. We proberen met zijn allen consequent te zijn naar de kinderen. We spelen zoveel mogelijk preventief op ongewenst gedrag in. De afspraak is 2x waarschuwen en dan even apart zitten op bijv. de bank. De time-out op de bank is op kindercentrum Kinderkunst de enige bestraffende maatregel. De lengte en frequentie ervan verschilt per leeftijd en per kind.

5.3.8. BSOkinderen aanmoedigen actief te worden in kinderpacticatie en kinderactiviteiten

Wij stimuleren kinderen mee te doen aan activiteiten die worden georganiseerd binnen en buiten onze locatie of buiten onze organisatie. Wij verstrekken kinderen en ouders hierover vooraf informatie. BSOkinderen mogen meebeslissen over het wel of niet meedoen aan activiteiten. Bij de aanschaf van speelgoed wordt de behoefte hieraan gepeild bij de kinderen. Kinderparticipatie is een onderdeel van onze werkwijze, dat nog in ontwikkeling is.

5.3.9. Kinderen ruimte geven om eigen identiteit te ontwikkelen

Kinderen mogen bij ons zijn zoals ze zijn. Bij het ontwikkelen van de identiteit hoort het zich kunnen inleven in verschillende rollen. Fantasiespel hoort hierbij. Soms wil een kind de hele dag met een hoedje op lopen. Dat mag. Op deze manier proberen we ruimte te geven aan de behoefte van kinderen om zich in te leven in een andere identiteit. Zo kan het kind zijn eigen identiteit ontdekken. We proberen kinderen zelf keuzes te laten maken. Soms hebben kinderen individuele wensen die zich onderscheiden van de groep. Kinderen die geen fruit lusten, hoeven het niet te eten maar doen wel mee in het ritueel van het fruit eten aan tafel.

We leren kinderen om hun eigen grenzen aan te geven door bijvoorbeeld: 'stop, houd op' te zeggen.

5.4. Socialisatie en overdragen van waarden en normen bij Kindercentrum Kinderkunst

Het allerbelangrijkste op het gebied van socialisatie voor Kinderkunst is:

- We hebben respect voor elkaar, voor dieren en de natuur.
- Samen zijn we verantwoordelijk voor de sfeer in het kindercentrum.

auteur	portefeuillehouder	autorisatie dir	geldig m.i.v.	versie nr.
w.eken	a.vermeulen	o.bakker	29-06-2010	2

- Ruzies en onenigheden praten we uit.
We zijn open en eerlijk in onze communicatie.

5.4.1. Als groepsleiding bewust omgaan met eigen waarden en normen

We staan voor datgene wat wij doen. Dit maakt ons geloofwaardig naar de kinderen. Kinderen zien en ervaren onze onderlinge verschillen, dit bepaalt ook de eigen identiteit van de pedagogisch medewerker.

We willen, als pedagogisch medewerkers, de onderlinge verschillen die tot uiting komen naar de kinderen bespreken. Het feedback geven op elkaars handelen is hierbij belangrijk. Dit doen we niet in aanwezigheid van kinderen. Respectvol omgaan met elkaar is hierbij een belangrijke voorwaarde. Actief luisteren en de ik-boodschap geven helpt hierbij. Dit is een continu proces.

5.4.2. Bewust omgaan met invloed van voorbeeldgedrag op kinderen en geringe invloed van mondelinge overdracht van waarden en normen

We vinden het belangrijk om de gevolgen van ons eigen handelen te overzien. We nemen onze eigen waarden en normen onder de loep en stellen daar vragen bij. Zo weten wij wat onze waarden en normen zijn. We geven zelf het goede voorbeeld. Kinderen mogen binnen niet schreeuwen. Wijzelf schreeuwen dus ook niet. We letten op wat we zeggen op de groep. Kinderen krijgen vaak meer mee dan we denken. We letten op ons eigen taalgebruik en praten niet over hoofden van kinderen heen. We hebben zelf een positieve houding en uitstraling ook in onze non-verbale uitingen. We kijken een kind aan als het met ons praat. Luisteren naar elkaar is een vorm van respect tonen voor de ander.

5.4.3. Respecteren van anderen, hun mening en hun bezit, vermijden van vooroordelen

We respecteren en waarderen het kind zoals het is. We leren kinderen hoe met elkaar en met elkaars spullen om te gaan. We geven hierbij zelf het goede voorbeeld. Als een kind niet wil dat er met zijn, van huis, meegebracht speelgoed wordt gespeeld, dan leggen we dit, na overleg met het kind, in zijn mandje. We laten ons niet negatief uit over kleding en/of uiterlijk van kinderen of collega's. Dit tolereren we ook niet van de kinderen onderling. Als bijv. 2 (BSO-) kinderen 'smoezelen' over de kleding van een ander kind, dan maken we even een babbeltje met deze twee.

Een aantal kinderen eet vegetarisch. Aan de andere kinderen wordt verteld waarom dit zo is. Dit doen we spelenderwijs. We zijn ons ervan bewust, dat ieder kind zijn eigen leefwereld van huis meeneemt. Dit proberen we op het dagverblijf en de buitenschoolse opvang tot leven te brengen door erover te praten, zonder hierbij een oordeel te geven over wat 'goed' of 'niet goed' is.

5.4.4. Respecteren van alles wat leeft

We bekijken dieren en planten in de tuin of als we aan het wandelen zijn. We leren kinderen geen dieren te doden en geen planten, struiken en bomen te vernielen. Dieren doen we geen pijn. Een spin wordt gevangen en naar buiten gebracht. We slaan de spin niet dood. We slaan ook elkaar niet en we hebben respect voor de natuur. We proberen de angst, die sommige kinderen hebben voor bepaalde insecten of beestjes, te verminderen door uit te leggen wat deze insecten doen.

5.4.5. Niet accepteren van gewelddadig of agressief gedrag

De afspraak met alle kinderen is, dat we elkaar niet slaan. Ook al is het kind nog zo boos. We leren de kinderen, te zeggen dat iets niet leuk is. We spreken de kinderen direct aan op gewelddadig of agressief gedrag. We stellen ons rustig op en halen de kinderen uit elkaar als dit nodig mocht zijn. Met beide kinderen wordt gesproken. We bespreken ook de gevolgen. Daarna is er een gesprek samen met de kinderen en wordt het conflict bijgelegd.

5.4.6. Niet accepteren van pesten

We zijn kort maar duidelijk: pesten wordt niet getolereerd. Naast het actief bezig zijn met het 'bestrijden' van pestgedrag, zijn we van mening dat pesten ook preventief kan worden aangepakt. We benadrukken dat we samen met elkaar een groep zijn en dat ieder kind een plekje in de groep heeft. Door samen te zorgen dat ieders plekje wordt gerespecteerd, zal er minder pestgedrag ontstaan.

Bij jonge kinderen is vaak nog geen sprake van doelbewust 'pesten'. We zien pesten wel terug in het uitsluiten van elkaar bij het samenspel van kinderen. Ook worden er wel machtsspelletjes gespeeld. Als we dit zien, spreken we de kinderen die 'pesten' aan. We laten zien dat het kind dat gepest wordt, dit niet prettig vindt: "zie je dat.....daar verdrietig van wordt?" Bij het aanhouden van uitsluitgedrag wordt de pester (tijdelijk) uit het spel gehaald en wordt het kind aangesproken op zijn gedrag.

Bij BSO-kinderen wordt het pestgedrag van kinderen actief aangepakt door de groepsleiding. We vinden het onze taak dat kinderen die worden gepest worden beschermd door ons. Kinderen die pesten of uitsluiten worden

auteur	portefeuillehouder	autorisatie dir	geldig m.i.v.	versie nr.
w.eken	a.vermeulen	o.bakker	29-06-2010	2

duidelijk aangesproken op hun gedrag. Ook hier geldt dat er kort en duidelijk wordt verteld dat pesten niet wordt getolereerd.

Als pestgedrag vaker voorkomt wordt dit met de hele groep kinderen besproken. Wat vinden de kinderen dat pesten is, wie wordt er wel eens gepest, hoe voelt dat etc. We willen kinderen, die gepest worden, leren dat zij zich kunnen verweren. Assertief zijn en opkomen voor jezelf vinden wij belangrijk.

5.4.7. Niet accepteren van liegen

We maken de kinderen duidelijk, dat ze ons altijd de waarheid kunnen zeggen, We schieten niet direct uit onze slof. We worden niet boos als een kind jukt. Dit zal het kind de veiligheid geven om de waarheid te zeggen. We proberen te achterhalen waarom het kind liegt. Het kan zijn dat een kind angst heeft voor straf en daardoor niet de waarheid vertelt. Het kind durft bijvoorbeeld niet te zeggen dat het in zijn broek heeft geplast. Bij jonge kinderen is de grens tussen werkelijkheid en fantasie nog vaag. Ze kunnen bijvoorbeeld met een stalen gezicht vertellen dat ze in het weekend naar Afrika zijn geweest. Dit soort uitspraken accepteren we.

Als een BSO kind liegt spreken we hem hierop aan en leggen uit, dat door te liegen het vertrouwen verdwijnt. We vragen ons, als pedagogisch medewerkers, af waarom het kind het nodig vindt om te liegen.

5.4.8. Niet accepteren dat kinderen elkaar onderling zwart maken

Zie hiervoor ook 4.4.3. Respecteren van anderen, hun mening en hun bezit, vermijden van vooroordelen.

We geven hierin zelf het goede voorbeeld. Ook voor dit gedrag proberen we te achterhalen wat er achter het gedrag zit: angst om zelf uitgesloten te worden is vaak een oorzaak voor dit gedrag. Aandacht hebben voor elkaars leefwereld en ervaringen delen leiden vaak tot begrip voor elkaar. Vooral binnen de BSO wordt er veel tijd gemaakt voor dit proces.

5.4.9. Aandacht en respect voor de gelijkwaardigheid van ieder kind ongeacht leeftijd, kleur, religie, geslacht, enz.

Voor alle kinderen gelden dezelfde regels. We passen ze wel aan de leeftijd van het kind. Wij zijn ons bewust van de invloed op de kinderen van ons gedrag en onze uitlatingen aangaande leeftijd, kleur, religie enz. Wij respecteren anderen, hun mening, hun bezit en vermijden vooroordelen.

5.4.10. Duidelijk zijn over 'onze manieren' maar wel flexibel met de regels omgaan

De kinderen weten wat de regels zijn en wijzen elkaar er ook op. We houden ons niet krampachtig vast aan de regels. Het is goed om regels te analyseren. Het is belangrijk rekening te houden met het hier en nu: de situatie, de groep, het kind, de activiteit. Een groep/spel proces is soms belangrijker dan een regel. Voorbeeld van een regel: het spelen met duplo mag alleen op tafel. Als kinderen lekker in hun spel bezig zijn maar ze spelen met duplo op de grond, dan laten we dit gebeuren. We kijken goed of en wanneer de regel "zin" heeft, we passen deze niet klakkeloos toe.

5.4.11. Stimuleren van onderlinge solidariteit, kinderen aanmoedigen elkaar te helpen

We stimuleren de kinderen om elkaar te helpen. Als een kind moeite heeft met een puzzel, dan kunnen we zelf helpen, maar we kunnen ook een ander kind vragen om te helpen. Kinderen doen dit ook al uit zichzelf. We stimuleren kinderen behulpzaam te zijn voor elkaar, op elkaar te wachten met eten, helpen schoenen aan te doen, spulletjes in het mandje te leggen. Nieuwe kinderen in de BSOgroep worden geïntroduceerd door de pedagogisch medewerker. We praten met de andere kinderen over de komst van een nieuwkomer. Samen met de kinderen praten we met de nieuwkomer. Bij de BSO stimuleren we de kinderen zelf de nieuwkomer op de hoogte te brengen van het dagelijks reilen en zeilen op de groep. Wij stimuleren de BSOkinderen samen te klussen, elkaar te troosten, samen op te ruimen, een kaartje te sturen naar een ziek kind en samen een verjaardag te vieren.

5.4.12. Kinderen leren open te staan voor en respect te hebben voor gewoonten en rituelen van andere (sub)culturen, kinderen stimuleren om gewoonten uit andere culturen te verkennen d.m.v. boeken, liedjes, spelletjes, gerechten en feesten, e.d.

De pedagogisch medewerkers staan zelf open voor en hebben respect voor gewoonten en rituelen van andere culturen. Wij geven aan ouders de gelegenheid gewoonten uit hun cultuur te verduidelijken. Wij staan open voor boekjes, liedjes enz. uit andere culturen.

5.4.13. Kinderen leren mensen met lichamelijke of verstandelijke beperking te respecteren

Wij, pedagogisch medewerkers, moeten hierin het goede voorbeeld geven! We staan toe dat kinderen, zonder taboe, praten over mensen met een lichamelijke of verstandelijke beperking.

auteur	portefeuillehouder	autorisatie dir	geldig m.i.v.	versie nr.
w.eken	a.vermeulen	o.bakker	29-06-2010	2

Als we met de kinderen tijdens het wandelen een persoon in een rolstoel tegen komen, mogen de kinderen hierop vrij reageren en vragen stellen. We leggen uit wat er aan de hand kan zijn. Vaak is dat voor een kind al voldoende, soms is het alleen een constatering van een feit ('Hé, die meneer zit in een rolstoel'). We maken kinderen erop attent, dat niet ieder mens dezelfde capaciteiten en mogelijkheden heeft. We staan niet toe dat kinderen een ander kind uitlachen omdat het er anders uitziet of anders doet. We geven uitleg. We vragen het betreffende kind om dit zelf toe te lichten. Hierdoor geven we dit kind een sterker zelfbeeld. We focussen ons altijd op wat een kind goed kan i.p.v de aandacht te richten op zijn beperking.

5.4.14. Respecteren ieders normen en waarden t.a.v. seksualiteit, bewaken van grenzen van alle betrokkenen op dit gebied (groepsleiding en gastouders, ouders, de omgeving)

Het komt voor dat kinderen aan de borsten van de leidsters willen zitten of bijvoorbeeld de buik van de pedagogisch medewerker willen zien. We zeggen dan dat we dat niet prettig vinden en het niet willen. We wijzen kinderen, die wat ouder worden en belangstelling krijgen voor seksualiteit er op, dat dit een heel natuurlijk gegeven is, we wijzen dit nooit af. We maken wel duidelijk, dat seksualiteit iets is dat je niet in het openbaar deelt, maar dat dit iets van een kind zelf is.

We laten kinderen niet bloot buitenspelen. Hiermee bewaken we de privacy van het kind. Kinderen kennen onderling weinig tot geen gêne. We zouden hier ook m.b.t. buitenspelen vrij mee om willen gaan. In de tuin van Kinderkunst is dit niet mogelijk omdat de kinderen vol in het zicht van buitenstaanders spelen. We willen de kinderen beschermen voor negatieve invloeden van buitenaf.

5.4.15. Leren omgaan met blootspelletjes, doktertje spelen e.d. bij jonge kinderen, toezicht houden, ingrijpen als het extreme vormen aanneemt en als kinderen grenzen overschrijden

Het is belangrijk om te weten waar de grens ligt. We houden het spel in de gaten houden en grijpen in als de grens wordt overschreden op een speelse manier). We benaderen de kinderen niet verwijtend als ze 'betrap' worden. We leggen wel uit, dat bij het doktertje spelen de kleren aan blijven. Een blote buik om op te luisteren is geen probleem. Samen bloot in bad is heerlijk. Het is ook een heel andere ervaring om bloot rond te rennen dan met kleren aan. Oudere kinderen worden erop gewezen, dat seksualiteit een natuurlijk gegeven is. We maken duidelijk, dat seksualiteit iets van het kind zelf is. Oudere kinderen laten wij zoveel mogelijk zelfstandig doen, zelf aankleden, naar het toilet, enz.

We laten de kinderen van het dagverblijf niet zonder toezicht buiten spelen. BSOKinderen gaan altijd met meerdere kinderen naar buiten. Gaat het schemeren, dan worden BSOKinderen, die zonder toezicht buiten spelen, naar binnen geroepen.

5.4.16. Voorlichtingsmateriaal, boeken, een luisterend oor bieden rondom seksualiteit bij BSO-kinderen

Lichamelijke veranderingen worden beschouwd als alle andere uiterlijke veranderingen die zichtbaar zijn voor elkaar. We volgen kinderen die hier belangstelling voor tonen. We letten erop dat kinderen zeggenschap over hun eigen lijf hebben en niet over hun eigen grens gaan. Er is altijd een luisterend oor voor het kind. Er zijn is geen voorlichtingsmateriaal en boeken aanwezig. We dragen er zorg voor dat kinderen elkaars grenzen respecteren en accepteren. Hierbij is begeleiding of observatie van de leidster noodzakelijk.

5.4.17. Kinderen leren wanneer ze grenzen overschrijden

De regels van de groep zijn de grenzen. Het zijn regels die passen bij de leeftijd van de kinderen. We overvragen kinderen niet. Soms komt het voor, dat we een regel wat vaker moeten herhalen. Regels en grenzen zijn er om door kinderen uitgetoetst en verlegd te worden. We leggen de kinderen altijd uit waarom de desbetreffende regel er is. Als een kind na 2x waarschuwen zich nog niet aan de regels houdt, zetten we het kind even apart. We halen het kind even uit zijn spel en leggen hem uit waarom we dat gedaan hebben. Daarna maken we samen een afspraak en we gaan altijd positief uit elkaar. Vaak ervaren kinderen een grens als ze deze overschrijden. We zijn duidelijk waar de grenzen liggen (een ander pijn doen, een ander storen, spullen kapot maken, spel dat gevaar oplevert voor het kind zelf en/of een ander, liegen, pesten etc.) Als grenzen worden overschreden laten we de (mogelijke) gevolgen van dit gedrag zien en we bespreken dit. We doen bespreken deze d.m.v. de Gordon methode. Het moet de kinderen duidelijk zijn wat de grenzen zijn. We leggen het waarom van deze grenzen uit. Nee, is nee, als een kind nee zegt, nemen we dat ook serieus. Nee, is een duidelijk teken dat de grens bereikt is. Kinderen moeten ook elkaar hierin respecteren.

auteur	portefeuillehouder	autorisatie dir	geldig m.i.v.	versie nr.
w.eken	a.vermeulen	o.bakker	29-06-2010	2

5.4.18. Bij overtreden van regels het gedrag afkeuren, niet het kind

We leggen het kind uit dat wat hij gedaan heeft niet kan of gevaarlijk is. "Het is gevaarlijk om met stenen te gooien, daardoor kunnen andere kinderen gewond raken".

Als andere kinderen benoemen: "Jeroen is stout, hè? Zeggen we: "Nee, Jeroen is lief, maar hij mag niet met stenen gooien."

5.4.19. Uitleg geven bij de dingen die je doet

Respect voor de ander laten we ook zien door te vertellen wat we doen en waarom. Als we een baby een schone luier geven, dan hebben we oogcontact met de baby en we benoemen wat we doen. We vegen geen neus af zonder dit te vragen aan het kind en laten het zoveel mogelijk door het kind zelf doen. We geven antwoord op de waaromvragen van de kinderen. Al doende vertellen we veel over wat we doen, waarom we het doen en we vragen of het kind mee wil doen of mee wil kijken.

We leggen bij straf, voordat we handelen, uit wat we gaan doen. Anders kan het kind meer schrikken van de handeling dan van de correctie. Dus: "ik ga je even op de bank zetten, want...".

5.4.20. Kinderen leren om ruzies uit te praten

Pedagogisch medewerkers hebben bij jonge kinderen (1-4 jaar) hierin een rol als vertaler. Bij de BSO zijn we meer een bemiddelaar. We proberen gevoelens en emoties (boosheid en verdriet) een plek te geven door te vragen en te benoemen wat we hebben zien gebeuren. Dit is niet altijd gemakkelijk, maar we proberen beide kinderen hun verhaal te laten doen. Als we niet gezien hebben wat er is gebeurd zijn we afhankelijk van de verhalen van de kinderen. Jongere kinderen, die zelf nog niet zo goed uitleggen wat er is gebeurd, helpen we. We halen oudere kinderen, die ruzie met elkaar hebben, even uit de groep om de situatie duidelijk te krijgen. Ieder kind mag zijn zegje doen. We vragen of de kinderen samen een oplossing weten voor het probleem. We proberen het oudere kind te laten bepalen wanneer het zover is dat de ruzie wordt ' uitgepraat' en hoe dit moet gebeuren: bijv. door sorry zeggen of een hand geven. Ruzies worden altijd bijgelegd.

5.4.21. Gewenst gedrag belonen, ongewenst gedrag corrigeren; alleen straffen als corrigeren niet helpt

Een aai over de bol van een jonger kind, een knipoogje naar een ouder kind, 'heel goed dat je', zijn een aantal manieren om gewenst gedrag te belonen. Ongewenst gedrag benoemen we. We bieden een alternatief aan voor het ongewenste gedrag. Soms heeft een kind even een time-out nodig. Dit is een korte time-out. We leggen uit waarom het kind even op de bank zit. We proberen ook d.m.v. activiteiten in te spelen op de behoeftes van de kinderen. Hebben meerdere kinderen in de groep een kort lontje, dan kunnen we kiezen voor een activiteit aan tafel met voor een ieder een eigen werkje.